

UMEÅ UNIVERSITET

Till
Förvaltningsrätten

Jag har blivit ombedd av Österåkers kommun att lämna denna skrivelse för att förtydliga några aspekter som rör den vetenskapliga bakgrunden till bältrosvaccin och demens, liksom om den vetenskapliga uppföljning som planeras av folkhälsoinsatsen i Österåkers kommun.

1. Bältrosvaccinet Shingrix är säkert och effektivt mot bältros och rekommenderas därför av Folkhälsomyndigheten

Detta är viktigt att först och främst slå fast. Effekten avseende skydd mot bältros har visats i randomiserade placebokontrollerade studier och den skyddande effekten mot bältros är över 90% vilket är en mycket bra effekt. Vaccinet är godkänt i EU från 50 års ålder och Folkhälsomyndigheten rekommenderar det till alla äldre från 65 års ålder, se bilaga 1 Vägledning om vaccination mot bältros till vuxna med ökad risk för sjukdomen Ett beslutsunderlag. Folkhälsomyndigheten 2024.

Däremot gör den nuvarande skrivningen av 3 a § Smittskyddslagen (2004:168) att vaccinet inte kan tas med i ett nationellt vaccinationsprogram eftersom det inte uppfyller kravet att minska smittspridning. Detta hindrar dock inte att det tas med i regionala vaccinationsprogram.

Folkhälsomyndigheten konstaterade i sin utvärdering 2024 att med nuvarande pris så var vaccinet inte kostnadseffektivt. Det bör dock tas med i beräkningen att denna bedömning alltså enbart räknar på effekten avseende bältros och inte andra möjliga folkhälsoeffekter av vaccinet.

Sammantaget är det ändå viktigt att understryka att Folkhälsomyndighetens bedömning är att rekommendera vaccinet. Angående Österåkers initiativ uttalade sig Tina Crafoord, chef för vaccinationsprogrammen på Folkhälsomyndigheten, på detta sätt i tidningen Läkemedelsvärlden 2026-05-27: "Det är fantastiskt att man väljer att bekosta vaccinet och följa vår rekommendation. Det är jättefint".

2. Idag subventioneras vaccinet inte i någon svensk region

Regionerna har valt att luta sig mot Folkhälsomyndighetens hälsoekonomiska kalkyl och har därför inte tagit med vaccinet i de regionala programmen. Detta gäller såväl Region Stockholm som alla andra svenska regioner. Det innebär att den fulla kostnaden om ca 5000 kr för två vaccindoser får bekostas av individen själv och detta gör att många väljer att inte vaccinera sig, trots att vaccinet alltså rekommenderas av Folkhälsomyndigheten.

3. Mycket tyder på att vaccinet Shingrix har betydelsefulla effekter för folkhälsan utöver att minska risken för bältros

De senaste åren har flera stora och välgjorda studier från flera olika länder samstämmigt pekat mot att vaccinering mot bältros minskar risken för insjuknande i demens. I bilaga 2 har jag gjort en sammanställning av 11 sådana vetenskapliga studier. Tre av dessa är så kallade naturliga experiment från Wales, Australien och Kanada. Där har skarpa åldersgränser i vaccinationsprogrammen kunnat utnyttjas för att på ett effektivt sätt minimera påverkan av förväxlingsfaktorer. Det vetenskapliga underlaget är därför sammantaget starkare än vad som vanligtvis kan uppnås genom traditionella observationsstudier.

I tidigare forskning har vi likaledes kunnat se att användningen av antivirala medel mot herpesinfektioner minskar risken för demens, och detta liksom de nya resultaten är i linje med vår tidigare forskning om herpesinfektioner och Alzheimers sjukdom. Detta gör sammantaget att jag bedömer att resultaten är trovärdiga, även om det naturligtvis alltid finns osäkerheter, och att bedömningen fortfarande baseras på observationsstudier.

Under våren 2026 registrerades två placebokontrollerade randomiserade läkemedelsstudier i Danmark och Finland med syfte att mer precist uppskatta vaccinets effekt på demens och andra långsiktiga hälsoutfall. Studierna, som planeras inkludera 162 000 respektive 33 000 deltagare, kommer sannolikt att ge ännu mer tillförlitliga svar, men väntas vara slutförda och presenterade först om flera år.

Samtidigt ska man komma ihåg att det vetenskapliga stödet för andra folkhälsoinsatser också kan vara begränsat men att det ändå bedöms rimligt att samhället satsar på sådana. Jämfört med många andra insatser är det vetenskapliga stödet för en effekt av bältrosvaccin avseende insjuknande i demens ovanligt starkt. Att genom en ekonomisk subvention bidra till ökad vaccinationstäckning skulle därför kunna vara en mycket viktig insats för folkhälsan i en kommun.

4. Demenssjukdomarna är mycket kostsamma och den största delen av kostnaden bärs av kommunerna

I rapporten ”Antalet demenssjuka och kostnader för demenssjukdomar i Sverige 2023” skattar forskarna vid Aging Research Center, Karolinska Institutet, denna kostnad till ca 90-100 miljarder kronor, varav 81-84,5 miljarder är kommunernas kostnader. För Österåkers kommun med knappt 1/200-del av Sveriges befolkning skulle detta bli 380-397 miljoner kronor i årlig kostnad för framför allt hemtjänst, dagverksamhet och särskilt boende för personer med demenssjukdom. Detta innebär att redan en liten minskning av risken att insjukna kan vara betydelsefull och om en folkhälsoinsats kan minska risken så kan den snabbt bli kostnadseffektiv. Även om det skulle vara så att effekten av bältrosvaccinet är mindre än vad som kunnat ses i studier så skulle det ändå vara en kostnadseffektiv folkhälsoinsats.

5. Det finns konkreta planer och förberedelser för en omfattande vetenskaplig utvärdering av subventionen av bältrosvaccin i Österåker

Det är mycket viktigt att följa upp en sådan satsning och folkhälsoinsats för att vinna ny kunskap och få bättre underlag för framtiden, och för att bedöma effektivitet och kostnadseffektivitet. I samråd med Österåkers kommun planerar jag och min grupp av forskarkollegor vid Umeå universitet, Uppsala

UMEÅ UNIVERSITET

universitet och Karolinska Institutet ett forskningsprojekt för att följa upp införandet av subvention av bältrosvaccin. Denna vetenskapliga studie är skild från beslutet och genomförandet av subventionen men görs för att följa upp insatsen. Studien planeras innehålla dels en uppföljning via nationella register, dels en enkät och förfrågan om att lämna blodprover som kommer skickas till personer i Österåker och matchade personer i andra kommuner. Studien syftar till att undersöka om subventionen av bältrosvaccin minskar risken att insjukna i demens. Forskningsprojektet har granskats och godkänts av Etikprövningsmyndigheten (Dnr. 2026-04865-01 "Uppföljning av införandet av subventionerad vaccination mot bältros i Österåkers kommun avseende insjuknande i demens"). Beslut bifogas (bilaga 4).

Med vänliga hälsningar

Umeå 2026-08-20

A handwritten signature in blue ink that reads "Hugo Lövheim".

Hugo Lövheim

Professor, överläkare geriatrik
Institutionen för Samhällsmedicin och Rehabilitering, Umeå universitet
Geriatriskt Centrum, Norrlands Universitetssjukhus, Umeå